

POGLAVLJE PRVO

Njihove priče započinju s danom kad se pojavio moj otac. Tog dana Rahela je uletjela u tabor trčeći što je noge nose i mučući poput teleta otrgnutog od krave. Prije no što ju je itko stigao izgrditi zbog toga što se ponaša kao raspušteni dječak, prije no što je pravo udahnula, već je razvezala nekakvu čudnu pripovijest o tuđincu kod studenca, sipajući riječi poput vode u pijesak.

Divlji čovjek bez sandala. Raščupana kosa. Prljavo lice. Poljubio ju je u usta, on je rođak, sin njihove tetke, on je umjesto nje napojio ovce i koze i ispsovao one vucibatine što se povlače oko zdenca.

»Ama, što to blebećeš?« upita Laban, njen otac. »Tko je taj koji je došao na studenac? Koga ima u pratnji? Koliko vreća nosi?«

»On će me oženiti«, uvjerenio će Rahela, čim je napokon došla do daha. »Kaže da sam ja njegova i da bi me oženio sutra kad bi mogao. Sada me dolazi zaprositi.«

Kad je to čula, Lea se namršti. »Oženiti te?« reče, prekrizivši ruke i zabacivši ramena unazad. »Pa ti još dobrih godinu dana nećeš biti za udaju«; tek koju godinu starija od nje, Rahelina sestra već je nastupala kao glavarica očeva skromnoga kućanstva. Mlada gazdarica Labanove kuće (bijaše joj tada otprilike četrnaest godina) voljela se obraćati mlađoj sestrici svisoka, majčinskim tonom. »Što sve ovo ima značiti? I kako je uopće došlo do toga da te on poljubi?« Radi- lo se o vrlo ozbiljnom prekršaju — iako je počinitelj navodno bio

rođak i iako je Rahela bila toliko mlada da ju se moglo smatrati djetetom.

Rahela napući donju usnu i stane se duriti, što bi tek nekoliko sati ranije izgledalo jednostavno djetinjasto. Nešto se s njom dogodilo: još jutros, čim je otvorila oči, najpreča joj je misao bila kako pronaći mjesto na kojemu je Lea skrivala med. Lea, ta magarica, umjesto da ga podijeli s njom, čuvala ga je za goste i osim one male jadnice Bilhe, nitko drugi nije nikad dobio ni zalogaja.

Sada je, pak, mogla razmišljati jedino o čupavom strancu čiji je pogled susreo njezin u srazu prepoznavanja i potresao je do srži.

Znala je ona dobro o čemu Lea govori, no činjenica da još nije počela s mjesečnim krvarenjima bila joj je u tom trenutku posve nevažna. Obrazi su joj gorjeli.

»Gle, gle!« opet će Lea, ovaj put podrugljivo. »Pa ona je zaljubljena. Pogledajte je!« reče. »Jeste li ikad dosad vidjeli ovu curu kako se crveni?«

»Što ti je učinio?« upita Laban, režeći poput psa koji osjeća uljeza u blizini svog stada. Stisnutih šaka, smrknuta lica, usmjerio je svu pozornost na Rahelu, kćer koju nijednom u životu nije udario, kćer koju gotovo nikad nije pogledao ravno u lice. Ona ga je plašila od samog rođenja — razdirućeg, silovitog dolaska na svijet — tijekom kojeg je smrtno stradala njena majka. Kad se novorođenče konačno pojavilo, sve su žene bile zapanjene vidjevši da je tako malo dijete — k tome još žensko — prouzročilo toliko dana patnji, toliki gubitak krvi i, na kraju, majčinu smrt.

Rahela bijaše moćna i lijepa poput Mjeseca. Nitko to nije mogao zanijekati. Čak i onda kad sam kao dijete obožavala lice svoje rođene majke, znala sam da Leina dražest blijedi u usporedbi s dražesti njezine mlađe sestre. Zbog te sam se spoznaje uvijek osjećala kao izdajnik, ali je svejedno nisam mogla opovrgnuti: bilo bi to kao da opovrgavam postojanje sunčeve topline.

Ljepota Rahelina bijaše neobična, očaravajuća. Njezina smeđa kosa sjajila je poput bronce, a put joj je bila zlačana, boje meda, savršena. Okružene tim jantarnim okvirom blistale su začuđujuće tamne oči, ne tamnosmeđe, već crne kao uglačani opsidijan, kao bezdan najdubljeg zdenca. Bila je sitnih kostiju i malenih grudi koje se nisu povećale

ni tijekom trudnoća, ali imala je mišićave ruke i dubok, promukao glas koji je zvučao kao da pripada nekoj mnogo krupnijoj ženi.

Jednom sam čula dvojicu pastira kako se prepiru oko toga što je na Raheli najljepše; i ja sam se znala zabavljati pokušavajući samoj sebi odgovoriti na isto pitanje. U svoj Rahelinoj savršenosti meni su se najčudesnijima činile njezine jagodice, smještene visoko na licu i jedre poput smokvi. Dok sam bila posve malena, neprestano sam ih pokušavala dohvatiti i ubrati slatke plodove koji bi mi se ukazali čim se ona nasmiješila. Kad bih shvatila da ih ne mogu uzeti, stala bih je lizati po obrazima u nadi da ću barem osjetiti njihov okus. To bi moju predivnu tetku natjeralo na smijeh, koji je u nje izlazio iz dubine utrobe. Voljela me više negoli sve ostale nećake zajedno — tako je barem govorila uplićući mi kosu u pomno složene pletenice, za čiju je izradu prstima moje majke nedostajalo strpljenja i vremena.

Gotovo je nemoguće pretjerati opisujući Rahelinu ljepotu. Već u najnježnijoj dobi bijaše dragulj na boku svake žene koja bi je nosila, ukras, radost — crnooko djetetašce zlatne kose. Nadjenuše joj nadimak Tuki, što znači »slatkoća«.

Sve su žene zajednički podizale Rahelu nakon što joj je majka Huna umrla. Huna bijaše vješta babica, poznata po svom grlenom smijehu, koju se dugo oplakivalo pod ženskim šatorima. Nitko nije gundao ni prigovarao kad je trebalo brinuti o Huninoj kćeri i čak su i muškarci, kojima su mala djeca zanimljiva koliko i kamenje za kuhanje, koji put znali zastati pokraj nje, prignuti se i žuljevitim dlanom pogladiti njen dražesni obraščić. Potom bi se uspravili, pomirisali prste i zaklimali glavom.

Rahela je mirisala kao voda. Doista! Kamo god moja teta išla, oko nje se širio miris svježe vode. Nevjerojatan, zelen, raskošan miris, miris života i izobilja u našim suhim, prašnjavim brdima. Uistinu, studenac što ga je Laban imao u svom posjedu bijaše tijekom mnogih godina jedinim razlogom zbog kojeg njegova obitelj nije skapala od gladi.

Neki su se ispočetka nadali da bi Rahela mogla postati vodenom vješticom, onom koja pronalazi skrivene vrutke i podzemne vode. Iako nije ispunila očekivanja, miris slatke vode zauvijek je ostao na koži njezina tijela i zadržao joj se u odjeći. Kad god bi se u taboru izgubio neki

mališan, gotovo ga se sigurno moglo pronaći kako čvrsto spava među njezinim prekrivačima, sišući palac.

Nije ni čudo što je Jakova očarala kad ju je vidio na studentu. Ovdašnji muškarci bijahu već priviknuti na Rahelinu pojavu, pa i na njen zapanjujući miris, ali Jakovu se ona morala učiniti nadzemaljskim bićem. Pogledao je ravno u njene oči i istog je trenutka bio izgubljen. Poljubio ju je i oglasio se krikom muža koji leži sa svojom ženom, probudivši je iz spokojnog sna djetinjstva.

Jedva da su svi nazočni uspjeli čuti Rahelinu priču o susretu na pojilu, kadli se Jakov pojavi pred njima. Upravio je korake ravno prema Labanu, a Rahela je gledala kako otac odmjerava pridošlicu.

Laban je najprije opazio njegove prazne ruke, ali je vidio i to da su strančeva halja i kabanica načinjene od finog sukna, da mu je kožni mijeh za vodu lijepo urešen, a drška bodeža izrezbarena od uglacane kosti. Jakov stade ispred Labana, obori glavu i uze govoriti: »Ujače, ja sam sin Rebeke, tvoje sestre, koja je kćer Nahora i Milke kao što si im ti sin. Majka me poslala k tebi, brat me potjerao k tebi, otac me prognao k tebi. Sve ću ti potanko ispričati dopustiš li mi da otresem prašinu sa sebe i malo otpočinem. Utječem se tvojoj gostoljubivosti, koja je nadaleko poznata.«

Rahela je taman zaustila nešto reći, no Lea je snažno povuče za ruku i dobaci joj prijeteći pogled: čak ni njena dječja dob ne bi joj poslužila kao isprika da se drznula progovoriti dok muškarci razgovaraju. Djevojčica lupi nogom o tlo i stade u sebi smišljati najotrovnije uvrede na račun svoje sestre, te umišljene stare krave, te razroke koze.

Jakovljeve riječi o Labanovoj glasovitoj gostoljubivosti bijahu tek uljudna laž jer Laban je bio sve prije negoli sretan zbog dolaska svog nećaka. Malo je bilo stvari koje starom čovjeku pričinjahu zadovoljstvo, a gladne tuđince oduvijek je držao neugodnim iznenađenjem. No nije mu bilo druge: morao je poštovati rođakovu molbu jer se postojanje rodbinske veze među njima nikako ne bi moglo osporiti. Jakov je znao sva imena, a Laban je na licu čovjeka koji pred njim stajase prepoznao lice svoje sestre.

»Dobro došao«, protisnu Laban bez osmijeha, ne uzvativši nećaku pozdrav. Okrenu se i ode, usput palcem pokazavši na Leu, što je značilo da je njena dužnost pobrinuti se za nezvanoga gosta. Moja

majka kimnu glavom i pristupi Jakovu, prvom odraslom muškarcu u svom životu koji nije odvratio pogleda kad joj je vidio oči.

Lein vid bijaše savršen. Prema jednoj od glupljih priča što su se raspredale oko povijesti moje obitelji, Lea je upropastila oči rijekama suza isplakanih u očekivanju udaje za mog ujaka Ezava. Ako ste u stanju vjerovati takvoj izmišljotini, onda ćete možda povjerovati i kad vam kažem da možete kupiti čarobnu žabu krastaču, koja ima takvu moć da će se svaki onaj tko vas pogleda obeznaniti od ljubavi.

Jer oči moje majke nisu bile ni slabe, ni bolesne, ni sluzave. Istina je zapravo da su Leine oči činile ljude slabima i gotovo bi svatko okrenuo glavu ustranu radije no što bi pogledao u ta dva oka — jedno plavo poput lapisa, jedno zeleno poput egipatske trave.

U trenutku kad je moja majka došla na svijet, babica je počela vrištati da se rodila vještica koju bi trebalo utopiti prije no što navuče kletvu na obitelj. Moja baka Ada ošamarila je tu glupaču i proklela joj jezičinu. »Pokaži mi svoju kćer!« naložila joj je tako snažnim i ponosnim glasom da su je čuli čak i muškarci koji su stajali nedaleko crvenog šatora. Ada je nazvala svoju ljubljenu posljednju kćer Lea, što znači »gospodarica«, i jecajući je izmolila molitvu da ovo njeno čedo ostane na životu jer dotad već bijaše pokopala sedam sinova i kćeri.

Mnogi vjerovali su da je u tom djetetu davao. Laban, inače najpraznovjernija duša što je možete zamisliti (pljucao bi i prigibao se kad god se okrenuo nalijevo, jaukao i urlao za svake pomrčine Mjeseca), iz nekog je razloga odbio poslušati one koji su mu savjetovali neka izloži Leu da umre na noćnom zraku. Samo je promrsio nekakvu blagu psovku na račun njezina ženskog spola i nije više uopće obraćao pozornost na nju, niti je ikada ikome spomenuo njezinu osobitost. Ali žene su ionako sumnjale u njegovu sposobnost da uopće razlikuje boje.

Suprotno predviđanjima i nadama nekih žena, boja Leinih očiju nikada nije ni najmanje izbljedadila — dapače, postala je još jačom, a kako oko njih nikada nisu narasle trepavice, razlika među njima činila se još izraženijom. Unatoč tome što je Lea treptala kao i svi ostali, taj pokret bijaše u nje gotovo nevidljiv, pa je izgledalo kao da nikada i ne zatvara oči. Čak i kad bi vas gledale s mnogo ljubavi, te bi vas oči nekako podsjećale na oči zmije; malo je tko mogao podnijeti nji-

hov izravan pogled. One koji su u tome uspijevali Lea je nagrađivala poljupcima, smijehom i kruhom umočenim u med.

Jakovljeve oči zagledale su se ravno u njene i zbog toga joj se smjesta svidio. Istinu govoreći, njegova je visoka pojava već privukla njenu pozornost. Lea bijaše gotovo za glavu viša od većine muškaraca koje je u životu srela, zbog čega nikad nije ozbiljno pogledala niti jednoga od njih. Zнала je da im čini nepravdu. Sigurno je među svima onima čije su joj glave dosezale jedva do nosa bilo i čestitih muževa. Ali pomisao na to da legne s nekim čije su noge kraće i slabije od njenih bila joj je odvratna. Doduše, ne bi se baš ni moglo reći da je itko od nje to tražio. Zнала je da je svi oni između sebe nazivaju Guštericom, Urokljivim okom ili još gorim imenima.

Njena odbojnost prema niskim muškarcima učvrstila se nakon što je jednom sanjala stasitog čovjeka koji joj je tiho šaptao. Iako nije pamtila njegove riječi, pouzdano je znala je da su joj natjerale vrućinu u stegna i probudile je. Kad je ugledala Jakova, sjetila se tog sna, a čudne su joj se oči još više raširile.

I Jakov je s odobravanjem odmjerio Leu čim ju je ugledao. Premda mu se u glavi još vrtjelo od susreta s Rahelom, nije mogao ostati ravnodušnim prema Lei.

Nije bila samo visoka nego i strojna, lijepe i snažne građe. Imala je pune, visoke grudi, a čvrsti su joj se listovi smjelo pokazivali ispod halja čiji rubovi nikako nisu htjeli stajati sljubljeni. Podlaktice su joj bile jake kao u kakvog momka, ali hodala je kao prava žena zamamnih bokova.

Jednom je Lea u snu vidjela raspuknuti šipak iz kojeg je izišlo osam crvenih zrnaca. Prema Zilpinu tumačenju, to je značilo da će roditi osmero zdrave djece i moja je majka znala da je to istina, s jednakom sigurnošću s kakvom je znala kako se pravi kruh ili pivo.

Lein miris nije bio nimalo tajnovit. Mirisala je na kvasac koji je svakoga dana držala u rukama, vareći pivo ili mijeseći kruh. Oko nje se širio utješni vonj kruha i — kako se Jakovu činilo — čulne privlačnosti. Netremice je gledao u tu gorostasnu ženu, osjećajući kako mu rastu zazubice. I koliko ja znam, nikad nije ni jednom riječju spomenuo njezine oči.

* * *

Moja teta Zilpa, Labanova drugorođena kći, uvijek je govorila kako pamti sve što joj se ikada dogodilo. Tvrđila je da se sjeća vlastitog rođenja, pa čak i danâ provedenih u majčinoj utrobi. Prisezala je da se može sjetiti smrti svoje majke, koja je u crvenom šatoru podlegla od slabosti nekoliko dana nakon što je Zilpa stigla na svijet s nogama nadolje. Lea se uvijek rugala tim pričama, ali nikad u sestričnoj nazočnosti jer je Zilpa bila jedina osoba koja je moju majku mogla natjerati da drži jezik za zubima.

Zilpino sjećanje na Jakovljević dolazak bilo je potpuno različito od Rahelina ili Leina — po svojoj prilici zato što je Zilpa slabo marila za muškarce, koje je držala dlakavim, sirovim i napola ljudskim stvorenjima. Ženama su muškarci potrebni da naprave djecu i prenose teške predmete, ali osim toga, svrha njihova postojanja bila joj je poprilično nejasna, a njihove draži potpuno neprivlačne. Svoje vlastite sinove silno je voljela sve dok nisu obraditali, a nakon toga jedva se uspijevala prisiliti da ih pogleda.

Kad sam već dovoljno odrasla da je mogu pitati o tome kako je izgledao dan dolaska mog oca, odgovorila mi je da je nad njim lebdio duh Ela i da ga je to učinilo vrijednim pozornosti. El je bog grmljavine, planinskih vrhunaca i strašnih žrtava, rekla mi je. El je mogao zahtijevati od oca da se odrekne rođenog sina — da ga progna u pustinju ili čak da ga smjesti zakolje. Nemilostiv i čudan bog, drugačiji od ostalih i hladan, ali — priznala je — dovoljno moćan priležnik za Kraljicu neba, koju je obožavala u svim njezinim oblicima i pod svim imenima.

Zilpa je govorila o bogovima i božicama gotovo češće negoli o ljudima. To me katkad zamaralo, ali morala sam joj priznati da ima čudesan dar služenja riječima i voljela sam njezine priče o Ninhursag, Velikoj majci, i o Enlilu, prvom ocu. Smišljala je veličanstvene himne u kojima su se smrtnici susretali s božanstvima i plesali zajedno s njima uz zvuke frula i cimbalu, a pjevala ih je visokim, tankim glasom uz pratnju maloga glinenog bubnja.

Otkako se u nje prvi put pojavilo mjesečno krvarenje, Zilpa je samu sebe smatrala nekom vrstom svećenice, čuvaricom otajstava crvenog šatora, Ašerinom kćeri, sestrom Siduri koja svojim savjetima pomaže ženama. Bilo je to nerazborito i smiješno, jer samo su muškarci svećenici služili božicama u velikim gradskim hramovima, a svećenice su, pak, služile bogovima. Osim toga, u Zilpe ne bijaše baš nimalo pro-

ročkog duha. Nije se razumjela u ljekovite trave, nije znala ni pretkazivati, ni zazivati duhove, ni čitati budućnost iz kozje utrobe. Lein šipak s osam zrnaca bio je jedini san koji je ikad uspjela pravo protumačiti.

Zilpina majka bijaše robinja imenom Mer-Nefat, koju je Laban kupio od nekoga egipatskog trgovca davnih dana, dok je još raspolagao nekakvim imetkom. Prema Adinim riječima, Mer-Nefat je bila vitka, kose crne kao gavranovo krilo i, za razliku od svoje kćeri, tako šutljiva da bi se čovjek često zapitao umije li ona uopće govoriti.

Kako je Zilpa bila tek nekoliko mjeseci mlađa od Lee, nakon smrti njene majke Ada je svojim mlijekom othranila obje djevojčice. Već od najranije dobi drugarice u igri, vezane bliskim i nježnim prijateljstvom, zajedno su čuvale ovce i koze, sakupljale bobice, izmišljale pjesme i nasmijavale jedna drugu. Osim Ade, nitko im drugi na svijetu nije trebao.

Premda je bila visoka gotovo kao i Lea, Zilpa je imala manje grudi i vitkije noge. Tamnokose i maslinaste puti, obje su djevojke sličile ocu, a lica su im, poput plemenitog jastrebova kljuna, krasili nosovi koji bi izgledali još veći kad bi se nasmiješile: obiteljsko naslijeđe kakvim se i Jakov mogao podičiti. Objе su se pri govoru rado pomagale rukama, a kad su nešto posebno htjele istaknuti, spojile bi vrške palca i kažiprsta. Kad ih je sunce natjeralo da žmirkaju, oko kuteva očiju stvarale su im se jednake bore.

No dok je Leina kosa bila kovrčava, Zilpina crna griva bijaše ravna i dugačka do struka — kosa joj je bila najljepši ukras. Moja je tetka nikako nije voljela pokrivati. Ozbiljno nas je uvjeravala da joj u glavi počne bubnjati od boli čim na nju stavi bilo kakvo pokrivalo; dok bi govorila o tome, svečanom bi kretnjom prislonila ruku na obraz, iskazujući svoju zabrinutost. U takvim prigodama čak mi je i kao djetetu bilo dopušteno smijati joj se. Te navodne glavobolje bile su i najčešća izlika za njezino vječito boravljenje pod ženskim šatorima. Nikad se nije htjela pridružiti nama ostalima kad smo se izležavale uživajući na proljetnom suncu ili tražile osvježenje u vrućim noćima. Ali za mladog Mjeseca, nježnog i stidljivog, čiji se tanušni srp jedva nazirao na nebu osutom zvijezdama, Zilpa bi šetala taborom, zamahujući dugom kosom, plješćući dlanom o dlan i pjevajući pjesme u čast Mjesečevu povratku.

* * *

U vrijeme Jakovljeva dolaska Bilha je bila osmogodišnje dijete i stoga se ničega nije sjećala. »Valjda je sjedila negdje na stablu, sisala prste i brojila oblake«, rekla je Lea, ponavljajući jedino što su svi pamtili iz Bilhina djetinjstva.

Bilha je bila obiteljsko siroče. Tu posljednju kćer rođenu iz Labanova sjemena na svijet donese robinja imenom Tefnut — sićušna crna ženica koja pobježe jedne noći kad je njeno djetešće već bilo dovoljno staro da spozna kako ga je majka napustila.

»Nikada nije preboljela taj udarac«, govorila je Zilpa s velikom nježnošću, jer je oduvijek poštovala svačiju bol.

Okružena drugom djecom i ženama, Bilha ipak ostade usamljena. Ne samo zato što je bila najmlađa, dok su njezine tri sestre već morale brinuti o svojim dužnostima. Svima se činilo da je najbolje ostaviti na miru to tužno dijete koje se rijetko smiješilo i još rjeđe govorilo. Iako je obožavala male djevojčice — ta prigrlila je Zilpu kao majka i silno voljela Rahelu — ni moja baka Ada nije se uspjela zbližiti s tom čudnom, samotnom ptičicom koja nikad nije izrasla viša od desetogodišnjeg dječaka.

Bilha ne bijaše lijepa kao Rahela, ni vješta svim poslovima kao Lea, ni brza kao Zilpa. Bila je majušna, tanka i tiha, a koža joj je bila tamna poput najtamnijeg jantara. Ada je očajavala nad njenom neukrotivom kosom, sličnoj mahovini, s kojom se ništa nije dalo učiniti. U usporedbi s drugim dvjema djevojčicama koje su ostale bez majke, Bilha je bila strahovito zanemarena.

Prepuštena sama sebi, penjala se po drveću i sanjarila. Sjedeći na grani, proučavala je svijet, pojave na nebeskom svodu, navike životinja i ptica. Poznavala je svaku ovcu i kozu iz stada i nadijevala im tajna imena koja su pristajala njihovim osobnostima. Jednom se uvečer vratila s pašnjaka i šapćući ispričala Adi kako će crna patuljasta koza ubrzo ojariti dva kozlića. Razdoblje rasploda među kozama još se ni izdaleka nije primicalo, a baš ta koza o kojoj je Bilha govorila već se četiri puta propustila ojariti. Stoga Ada samo zatrese glavom na Bilhine besmislice i otjera je.

Sljedećeg dana Laban donese vijest o čudnovatom događaju u stadu, rekavši od riječi do riječi isto ono što je večer prije pretkazala Bilha. Ada se okrenu prema djevojčici i ispriča joj se. »Bilha vidi

daleko«, reče obraćajući se preostalim kćerima, a one se iznenađeno zagledaju u svoju nevidljivu sestru i prvi put opaze dobrotu u njenim crnim očima.

Svakome tko je našao vremena da je pažljivije pogleda bilo je odmah jasno da je Bilha dobra. Dobra kao mlijeko, dobra kao kiša. Promatrala je nebeski svod i životinje, ali je promatrala i svoju obitelj. Iz tamnih zakutaka šatora vidjela je kako Lea skriva bolni osjećaj poniženja pred drskim, radoznalim pogledima ljudi. Primijetila je Rahelin strah od mraka i Zilpine nesanice. Znala je da je Laban podao koliko je i glup.

Bilha je rekla kako Jakova jasno pamti tek od dana rođenja njegova prvog djeteta. Dijete k tomu bijaše muško — Ruben — pa je Jakov, naravno, bio izvan sebe od sreće. Uzeo je svog prvorođenca u ruke, zibao ga i cupkao s njime oko crvenog šatora.

»Držao ga je s toliko nježnosti«, prisjećala se. »Nije dao Adi da ga odnese, čak ni kad je mališan počeo plakati.«

»Govorio je svom sinčiću da je savršen i čudo na svijetu. Stajala sam pokraj njega i zajedno s njim divila se djetetu. Brojili smo mu prstiće i trljali mu mekano tjeme. Uživali smo u Rubenu, ja sam uživala u Jakovljevoj radosti i on u mojoj«, rekla je Bilha. »Eto, tada sam sreća Jakova, tvog oca.«

Jakov se pojavio pred našim šatorima jednoga kasnog poslijepodneva u tjednu punog Mjeseca, pojeo jednostavan obrok od ječmenoga kruha i maslina, pa iscrpljen zapao u duboki san koji je potrajao gotovo do kraja sljedećeg dana. Lea bijaše postidjena zbog priproste hrane koju su mu najprije ponudili pa je drugi dan zasukala rukave da pripravi gozbu kakva se blagovala samo o najvećim svetkovinama.

»Strepila sam nad tim obrokom više negoli nad bilo čim što sam u životu kuhala«, započela bi, raspredajući priču tijekom pospanih, vrelih poslijepodneva dok smo protresale ćupove uskoga grla, cijedeći vodu iz kozje gruševine.

»Otac moje djece došao mi je u dom, u to sam bila sigurna. Vidjela sam kako je smeten od susreta s Rahelom, čiju ljepotu kao da sam i ja tada prvi put vidjela. Pa ipak, on me gledao a da nije ustuknuo i to mi je davalo nadu.«

»Zaklala sam janje, odabravši muško bez i najmanje mane, kao da ga biram za žrtvu paljenicu. Tukla sam proso dok nije postalo mekano poput oblaka. Posegnula sam duboko u vrećice u kojima držim najdragocjenije začine i potrošila posljednju zalihu sušenog šipka. Tucala sam, sjeckala i strugala do iznemoglosti, vjerujući da će on razumjeti što mu nudim tim obrokom.«

»Nitko mi nije pomagao pri kuhanju, niti bih ja bilo kome dopustila da pipne meso ili kruh, pa čak ni ječmeni uvarak. Nisam dala rođenoj majci da ulije vodu u lonac«, prisjećala se uz hihotanje.

Voljela sam tu priču i često sam je htjela iznova čuti. Lea bijaše uvijek pouzdana i promišljena osoba, odveć razborita za lakoumno ponašanje. Ali dok je pričala kako je spravljala prvi objed za Jakova, bila je luckasta, plačljiva djevojčica.

»Slaboumnica«, nastavljala bi s pripovijedanjem. »Prvi mi je kruh pri pečenju potpuno izgorio i rasplakala sam se kao ljuta godina. Iznova sam ga zamijesila i prinijela kao žrtvu komadić novog kruha, uz želju da se Jakov zaljubi u mene. Baš onako kako radimo kad na sedmi dan pečemo kolače za Kraljicu neba, otkinula sam komadić tijesta, poljubila ga i žrtvovala ga vatri kao zalag nade da će onaj kojega ja želim tražiti da budem njegova.«

»Da nisi ni slučajno rekla Zilpi ništa o ovome, jer inače neću više nikad od nje imati mira«, prišapnula mi je Lea tobože u najstrožem povjerenju. »I, naravno, da je tvoj djed Laban slutio koliku sam količinu hrane potrošila na prosjaka koji je došao a da mu nije poklonio ni pišljivi vrč ulja, bio bi me sigurno izbičevao. Stoga sam se pobrinula da starkelja dobije dovoljno jakog piva, tako da ništa ne primijeti.«

»A možda nije prigovorio mojoj rastrošnosti zato što je naslutio kako će mu taj rođak još dobro doći. Možda je pomislio kako se upravo domogao zeta koji neće tražiti veliki miraz. Teško je bilo pogoditi što stari zna, a što ne zna. Tvoj djed bijaše glup kao vol.«

»Kao stup«, rekla sam ja.

»Kao kamen za kuhanje«, prihvati Lea.

»Kao kozji brabonjak«, odvratih.

Majka mi priprijeti prstom kao zločestom djetetu, ali odmah potom prasne u smijeh jer rugati se Labanu na najgore moguće načine bijaše omiljena zabava među njegovim kćerima.

Još i danas mogu naizust nabrojiti sva jela s tog svečanog jestvenika. Janjetina, odstajala u kiselom kozjem mlijeku, začinjena korijandrom i poslužena s umakom od šipka. Dvije vrste kruha: beskvasni ječmeni i ukvasani pšenični. Kompot od dunja, smokve s bobicama duda, svježe datulje. Masline, razumije se. Za piće, slatko vino, tri vrste piva i ječmeni uvarak.

Jakov bijaše do te mjere iscrpljen da je zamalo prespavao obrok oko kojeg se Lea toliko namučila. Zilpa ga ni uz najbolju volju nije mogla probuditi, pa mu je na kraju izlila vrč vode za vrat, što ga je toliko preplašilo da je skočio s ležaja zamlataravši rukama i bacio je na pod, a ona je zasiktala poput mačke.

Zilpi taj Jakov od samog početka nije ni najmanje bio po volji. Vidjela je kako je njegov dolazak promijenio odnose među sestrama i naslutila da će se zbog njega Lea udaljiti od nje. Vrijedao ju je jer je morala priznati da je neusporedivo privlačniji od ostalih muškaraca koje su ona i njezine sestre sretale, od pastira poganih jezičina ili od malobrojnih trgovaca koji su ih gledali kao da su krdo ovaca.

Jakov je lijepo govorio i lijepo izgledao. U trenutku kad se njegov pogled susreo s Leinim, Zilpa je shvatila da njihovi životi više nikada neće biti isti. Osjećala se potištenom, bijesnom i bespomoćnom da spriječi promjene, iako se trudila.

Kad se naposljetku Jakov razbudio i pridružio se Labanu koji je sjedio pred svojim šatorom, smjestivši se njemu zdesna, jeo je s mnogo teka, a Lea je upamtila svaki njegov zalogaj. »Bez prekida je grabio iz lonca podušenu janjetinu i triput se poslužio kruhom. Vidjela sam da mu se sviđaju slatka jela i da više voli pivo zaslađeno medom negoli ono gorko kojim se nalijevao Laban. Pomislila sam: eto, znam ugoditi njegovim ustima. Valjda ću znati ugoditi i ostalim dijelovima njegova tijela.«

Ove riječi uvijek su moje preostale majke tjerale da podvriskuju i pljeskaju se po bedrima, jer iako se u svakidašnjem životu odlikovala razboritošću, Lea je istodobno bila najraskalašenija od svih sestara.

»I onda, nakon svog tog mukotrpnog posla, nakon svog tog gošćenja, što ti misliš da se dogodilo?« upitala bi me, kao da mi odgovor na to pitanje nije bio jednako poznat kao i majušni srpoliki ožiljak iznad zgloba njezina desnog palca.

»Jakov se razbolio, eto što se dogodilo. Povratio je i posljednji

zalogaj. Povraćao je sve dok nije počeo cviliti od slabosti. Zazivao je i Ela, i Ištar, i Marduka, i svoju blaženu mater da ga izbave od muka ili da ga puste umrijeti.«

»Zilpa, ta bezobrazna balavica, uvukla mu se u šator i vratila se da me izvijesti o njegovu stanju, prikazujući ga još mnogo gorim no što je bilo. Uvjeravala me da je bjelji od punoga Mjeseca, da laje kao pas i da bljuje žabe i zmije.«

»Obuzeo me stid — i strah. Što ako umre zbog moje kuhinje? Ili, jednako užasno, što ako se oporavi i okrivi mene za sve svoje nevolje?«

»Kako nitko drugi nije pokazivao nikakvih znakova bolesti, naposljetku sam zaključila da se ipak ne radi o jelu. No, budalasta kakva sam bila, uplašila sam se da mu je možda mrzak sâm moj dodir. Ili da sam možda loše postupila žrtvujući onaj komadić kruha jer ga nisam namijenila nekom bogu ili božici, nego sam se htjela okušati u čaranju.«

»U nastupu pobožnosti prinijela sam posljednji ostatak dobrog vina kao žrtvu ljevanicu iscjeliteljici Anat. To sam učinila tijekom treće noći trajanja njegovih muka, a već idućeg jutra bio je izliječen.« Na ovom bi mjestu uvijek zastala, zatresla glavom i uzdahnula. »Sve prije negoli povoljan početak za dvoje ovako plodnih ljubavnika, zar ne?«

Jakov se brzo oporavio i nakon nekoliko tjedana činilo se da je oduvijek s nama. Preuzeo je na sebe brigu oko mršavih stada, oslobodivši tako Rahelu dužnosti koja ju je zapala jer nije imala braće. Moj je djed zbog lošeg stanja svojeg stada i zbog imetka koji se svakim danom sve više smanjivao vječito krivio to što su mu svi sinovi poumirali odmah po rođenju ili u ranom djetinjstvu, ostavljajući mu same kćeri. Nikada nije ni pomislio da bi uzrokom siromaštva možda mogla biti njegova vlastita lijenost i čvrsto je vjerovao da bi jedino sin mogao preokrenuti zlu sreću koja ga prati. Mjesni svećenici su mu savjetovali da prinese žrtvu od najboljih ovnova i jednog bika, pa mu bogovi možda podare sina. Na nagovor neke stare babice lijegao je sa svojim ženama i prilježnicama usred polja, ali za taj napor bijaše nagrađen jedino svrabom po stražnjici i modricama po koljenima. U doba Jakovljeva dolaska Laban se već odavna prestao nadati da će dobiti sina — ili da će imalo poboljšati svoj život.

Nije mogao ništa očekivati od Ade, koja bijaše bolesna i prestara za rađanje. Dvije su mu žene umrle, jedna pobjegla. Ono malo novca što ga je imao nije dostajalo niti za kupnju kakve neugledne robinje, a kamoli za cijenu nove nevjeste. Zbog toga je noći provodio sâm, osim kad bi se zaputio prema brdima da nateže ovce i koze poput kakva uspaljenog derana. Rahela je pripovijedala o tome kako je djedova pohota bila nadaleko glasovita među pastirima. »Ovce bježe kao gazele čim vide da se Laban penje uz brdo«, graktali su podrugljivo.

Njegove su ga kćeri prezirale iz sto razloga koji su mi svi bili dobro poznati. Zilpa mi je ispričala kako je jednom, nekoliko mjeseci prije svoga prvoga mjesečnog krvarenja, dobila zadaću odnijeti djedu podnevni obrok; kad mu se približila, on je ispružio ruku, uhvatio joj palcem i kažiprstom bradavicu na dojci i stisnuo je kao da je kozje vime.

I Lea se sjećala kako je Laban jednom zavukao ruku pod njene haljine, a kad se kasnije zbog toga potužila Adi, baka ga je do krvi izmlatila tučkom iz mužara. Odlomila je rogove s kipa njegova omiljenoga kućnog božanstva, a kad mu je zaprijetila da će ga prokleti i na njega prizvati čireve i nemoć u općenju sa ženama, on se zakleo da više nikad neće taknuti svoje kćeri i pokušao se iskupiti. Kupio je zlatne grivne Adi i svim svojim kćerima, čak i Zilpi i Bilhi koje je jedini put u životu priznao kao svoje. Povrh toga, donio je kući prekrasnu ašeru — stup s likom božice, visok gotovo kao Bilha — iz radionice najboljeg lončara do kojega se moglo doći. Žene su je smjestile na bamu, posebno uzvišeno mjesto na kojemu su se prinosile žrtve. Lice božice bijaše lijepo izrađeno, s bademastim očima i otvorenim ustima koja se smiješe. Kad smo, u mraku noći mladog Mjeseca, lijevale vino preko njezine glave, izgledalo je kao da joj se usta od zadovoljstva razvlače u još širi osmijeh.

Sve se to zbivalo nekoliko godina prije no što je Jakov došao, u doba kad je Laban još imao nekoliko nadničara koji su za njega radili, a žene im i djeca ispunjali tabor mirisima kuhanja i smijehom. Mog oca dočekale su tek jedna bolesna žena i četiri kćeri.

Iako Laban bijaše poprilično zadovoljan zbog Jakovljeve nazočnosti, dvojica muškaraca nikako se nisu podnosila. Različiti poput gavrana i magarca, ipak su bili vezani krvlju, a uskoro i poslom.

Pokazalo se da je Jakov marljiv radnik s darom za postupanje

sa životinjama, osobito sa psima. Pretvorio je tri beskorisna Labanova mješanca u izvrsne ovčare. Na njegov zvižduk psi bi smjesta dotrčali do njega. Kad bi pljesnuo rukama, počeli bi kružiti oko stada i tjerati stoku da krene za njim. Na zvuk njegova jujuškanja pretvarali bi se u nemilosrdne čuvarе, pokraj kojih se ni lisica ni šakal više nikad nisu uspjeli približiti Labanovu blagu. A ako se katkad i pojavio kakav kradljivac, taj bi radije dao petama vjetra negoli okušavao sreću pred iskešenim zubima male ali opake pasje družine.

Ubrzo psi postadoše predmetom zavisti u muškaraca iz okolnih krajeva koji su nagovarali Jakova da ih proda. Umjesto toga, on se pogodi s nekim čovjekom te u zamjenu za jednodnevni rad dobije od njega snažnu psinu pametnih vučjih očiju. Kad je najmanja od naših kujica oštenila leglo od pet štenaca, koji su izgledom podsjećali na vučice, Jakov ih valjano uvježba i četvero od njih proda za brdo novca; taj novac smjesta je pretvorio u darove kojima je dokazao koliko dobro poznaje i razumije Labanove kćeri.

Odveo je Rahelu na studenac, ondje gdje su se prvi put sreli, i dao joj plavi prsten od lapisa koji je ona nosila sve do smrti. Našao je Leu kako češlja vunu i bez riječi joj pružio tri fino iskovane zlatne grivne. Zilpi je darovao malu zavjetnu posudu, načinjenu u obliku božice Anat, iz čijih se bradavica na grudima lijevala žrtva ljevanica. Položio je vreću soli pred Adine otečene noge. Sjetio se čak i Bilhe i poklonio joj majušni ćup pun meda.

Laban udari jadikovati, govoreći kako je kujica njegovo vlasništvo, pa mu je prema tome nećak bio dužan predati svu zaradu od prodaje štenadi. Brzo se primirio čim je dobio u ruke vrećicu novčića: smjesta je odjurio u selo i otamo sa sobom dovukao sirotu Rutu.

Prije no što je minula godina dana, Jakov postade nadglednikom Labanova gospodarstva. Sa svojim psima vodio je stada na najbolju ispašu, gdje su janjci grickali nježnu mladu travu, ovce pasle sočno busenje, a veliki ovnovi žvakali tvrdu travurinu i korov. Blago se toliko namnožilo da je u doba striženja morao unajmiti dva momka kako bi završio sav posao prije početka kišnog razdoblja. Rahela se pridružila Lei, Zilpi i Bilhi na polju i zajedničkim su radom proširile polja pšenice.

Jakov nagovori Labana da žrtvuje dva pretila janjeta i kozle bogu njegovih otaca u znak zahvalnosti za milost obilja. Lea je ispekla ukva-

sane kolače od dragocjena pšeničnog brašna za žrtvu koju su prinijeli prema Jakovljevim naputcima. Slijedeći običaje svojih predaka, u žrtvi paljenici sažegao je cijele hljebove i probrane komade oderanih i rasječenih životinja, a ne samo nekoliko manjih dijelova. Žene su među sobom mrmrljale protiv tolike rasipnosti.

Bijaše to godina promjena za moju obitelj. Stada se množila, žito bujalo i napredovalo, a na vidiku je bilo i vjenčanje. Naime, niti mjesec dana nakon dolaska Jakov je upitao Labana za koliku bi cijenu Rahela mogla postati njegovom nevjestom — upravo kao što je sama to bila objavila još prvoga dana. Bilo je jasno da njegov nećak ne raspolaže nikakvim imetkom, pa Laban pomisli kako bi se mogao jeftino izvući i velikodušno mu ponudi ruku svoje kćeri u zamjenu za pišljivih sedam godina službe.

Jakov se stane smijati. »Sedam godina? Pa mi razgovaramo o djevojci, ne o prijestolju. Za sedam godina ona bi već mogla biti mrtva. I ja bih već mogao biti mrtav. A što je najizglednije, i ti bi već mogao biti mrtav, starče.«

»Nudim ti sedam mjeseci službovanja«, nastavi. »A za miraz uzimam polovicu tvog bijednog blaga.«

Laban skoči na noge i nazove Jakova lopovom. »Baš si pravi sin svoje matere!«, zaurlao je. »Misliš da si nešto posebno? Ne bahati se preda mnom, ti izrode, jer ću te inače poslati nazad, da okusiš dugi nož svog brata.«

Zilpa je, kao najbolji uhoda, izvještavala o tijeku svađe, prepričavajući kako se njih dvojica unedogled natežu oko cijene moje tete, kako Laban bjesni, a Jakov pljuje. Naposljetku je dogovoreno da će otkupnina za nevjestu biti jednogodišnje Jakovljevo službovanje. Kad su počeli raspravljati o mirazu, Laban se uze izgovarati siromaštvom. »Sinko dragi, ja ti nemam gotovo ništa«, žalostivim će glasom taj odjednom plemeniti glavar obitelji. »A ona je neprocjenjivo vrijedna.«

Jakov nije mogao prihvatiti nevjestu bez miraza. Tim bi činom od Rahele napravio prilježnicu, a od sebe budalu koja plaća godinom svog života za djevojku koja ne posjeduje nikakve imovine osim brusnoga kamena, vretena i ruha koje nosi. Laban mu tada ponudi Bilhu, koja bi Raheli poslužila kao miraz, a Jakov bi uz ženu istodobno dobio

i prilježnicu. »Osim toga, moraš mi dati desetinu od janjadi i kozladi koja dođu na svijet dok ti ja čuvam stado tijekom ove godine mog službovanja«, dometne Jakov.

Na to Laban prokune Jakovljevo sjeme i odjuri. Prošao je cijeli tjedan prije no što su pregovori naposljetku bili zaključeni, tjedan tijekom kojeg je Rahela neprekidno plakala i ponašala se kao nedoraslo dijete, a Lea uglavnom šutjela i posluživala samo hladnu prosenu kašu koju se inače jelo u razdobljima žalovanja.

Nakon što su dogovorene i posljednje pojedinosti, Laban ode o svemu obavijestiti Adu, da može započeti s pripremama za vjenčanje. Ali Ada kratko reče — ne. »Nismo divljaci pa da djecu dajemo u brak.«

Rahela se još ne smije ni zaručiti, objasni ona mužu. Djevojka je možda izgledala kao da je spremna za udaju, ali bila je nedozrela jer još nije prokrvarila. Baka je rekla da bi Anat proklela njihov vrt i polja kad bi se Laban drznuo prekršiti taj zakon, a i da bi ona sama zasigurno smogla snage da ga opet mlatne tučkom po glavi.

Ali prijetnje su bile potpuno nepotrebne. Laban je shvatio kakvu mu prednost donosi odlaganje i smjesta potraži Jakova da mu priopći kako će morati čekati sve dok djevojka ne postane spremna za udaju prije no što počnu pripremati vjenčanje.

Jakov je prihvatio novonastalo stanje stvari. Što je drugo i mogao? Obuzeta bijesom, Rahela se izderala na Adu, koja joj je prilijepila zaušnicu i rekla joj da svoju lošu ćud izvoli pokazivati drugdje. Rahela je zauzvrat pljusnula Bilhu, opsovala Zilpu i okomila se na Leu. Išla je čak dotle da se ustobočila pred Jakovom i udarala nogom o tlo, nazvavši ga lažljivcem i kukavicom, a onda je briznula u ljupke suze i objesila mu se oko vrata.

Počele su je moriti crne slutnje o budućnosti. Nikad neće prokrvariti, nikad se neće udati za Jakova, nikad neće roditi sinove. Odjednom su joj se male, čvrste dojke na koje bijaše toliko ponosna učinile sitnima i jadnima. Možda je ona zapravo nakaza, dvospolac poput velikoga kumira u očevu šatoru, onoga s deblom među nogama i sisama poput kravljeg vimena.

Pokušavala je ubrzati dozrijevanje svog tijela. Prije prvog idućeg mladog Mjeseca ispekla je zavjetne kolače za Kraljicu neba — nešto

što nikad dotad nije bila učinila — i cijelu je noć spavala s trbuhom pritisnutim uz podnožje ašere. Mjesec je narastao do uštapa, opao i ponovno narastao, no Rahelino međunožje ostade suho. Otišla je sama u selo da zamoli za pomoć babicu Innu, koja joj daje čaj pripravljen od gadne koprive što je rasla u obližnjem vadiju. Mlađak se opet pojavio, a ona je i nadalje bila dijete.

Za sljedeće Mjesečeve mijene Rahela zdrobi gorke crvene bobice i pozove starije sestre da vide mrlju na njezinu pokrivaču. Ali taj sok bijaše grimiznocrven, a Lea i Rahela do sita su se nasmijale gledajući ostatke bobica po njenim bedrima.

Idući mjesec provela je krijući se u svom šatoru, pa čak nije niti jednom klisnula van da se sastane s Jakovom.

Naposlijetku, devetog mjeseca nakon Jakovljeva dolaska, Rahela prvi put u sebe ugleda krv i zaplače od sreće i olakšanja. Ada, Lea i Zilpa oglase se prodornim, grlenim pijevom kojim žene oplakuju mrtve, slave rođenja i pozdravljaju kraj djevojačkog sazrijevanja. Kad je sunce zašlo, a na nebu se pojavio mlađak za čijeg trajanja svim ženama započinje mjesečno krvarenje, natrljale su kanom Raheline nokte na rukama i tabane. Obojile su joj očne kapke u žuto i okitile joj prste na rukama i nogama, zapešća, gležnjeve i vrat svim prstenjem, grivnama i ogrlicama što su ih uspjele pronaći. Pokrile su joj glavu najfinijim vezom i povele je u crveni šator. Sve žene zajedno su pjevale pjesme posvećene božicama: Inani i Ašeri, gospodarici mora. Pričale su o Elat, koja je majka sedamdesetero bogova i božica — među kojima i Anat, dadilje i zaštitnice majki.

Ovako su pjevale:

*»Čija je ljupkost kao ljupkost Anatina,
Čija ljepota kao Astartina?
Astarta je sada u utrobi tvojoj,
U tebi snaga je Elatina«*

Dok se Rahela čistila medom od datulja i kolačem od finoga pšeničnog brašna, ispečenog u trokutastom obliku ženskog spolovila, pjesme dobrodošlice redale su se jedna za drugom. Pila je slatkog vina koliko je god mogla. Ada joj je trljala ruke, noge, leđa i trbuh mirisnim uljima sve dok nije gotovo zaspala.

Kasnije, kad su je odnijele na polje gdje se imala vjenčati sa zemljom, bila je već posve omamljena od užitka i od vina. Nije se sjećala kako to da su joj noge prekrivene razmazanom zemljom i skorenom krvlju — samo se smiješila kroz san.

Ispunjena radošću i slatkim očekivanjem, ljenčarila je u šatoru propisana tri dana, prikupljajući dragocjenu tekućinu u brončanu posudicu — jer krv od djevičina prvoga mjesečnog pranja bijaše moćna žrtva ljevanica za povrtnjake i polja. Cijelo vrijeme bila je blaga i velikodušna kakvu je još nitko nikad nije vidio.

Čim su žene ustale iz crvenog šatora dovršivši svoje mjesečne obrede, Rahela je zatražila da se uglavi dan vjenčanja. Nikakvim top-tanjem nogama nije uspjela skloniti Adu da postupi mimo običaja koji je nalagao sedmomjesečno čekanje nakon prve pojave krvi. Tako je na kraju i dogovoreno: iako je Jakov već bio odslužio svoju godinu u Labanovoj službi, postigli su dogovor prema kojemu i tih sedam mjeseci pripada Labanu.